

SAF-T Regnskap er døråpner for datadrevet revisjon

PhD
Lars Erlend Leganger
Direktør i PwC

Statsautorisert revisor
Magnus Skaar
Manager PwC

Det er store forventninger til forenklingsgevinster fra innføringen av SAF-T Regnskap. I denne artikkelen diskuterer vi noen forutsetninger for at bruk av SAF-T-filer i revisjon skal gi verdi, og ser på hvilke konsekvenser implementeringen av SAF-T Regnskap kan få for måten revisjon gjøres på.¹

Flere store bransjer har de siste årene vært gjennom store strukturelle endringer, der krav til digitalisering og effektivisering har tvunget frem store investeringer i teknologi og datadrevne løsninger. Revisjon er et samspill mellom revisor, revisjonskunde, og felles krav og standarder. Realisering av digitaliseringsgevinster fordrer at revisor, kunde, og standarder utvikler seg i parallell – det hjelper ikke at revisor investerer i automatisering og avansert analyse, hvis ikke revisjonskunde kan

tilgjengeliggjøre gode data, eller hvis ikke revisjonsstandardene åpner for bruk av automatiseringene og analysene. Dette har gjort at digitaliseringen av revisjonsbransjen ikke har gått like fort som for en del andre bransjer.

SAF-T Regnskap er et lovpålagt standardformat for utveksling av regnskapsdata. 10. november 2020 avga Skattedirektoratet en prinsipputtalelse om at de forutsetter at også bokføringspliktige som ble forsinket med implementeringen av SAF-T Regnskap grunnet utbruddet av korona i mars, nå har fått nødvendig funksjonalitet på plass. I samme uttalelse nevnte direktoratet at det ikke er gitt utsettelse utover 31. desember 2020. Dermed er det ingen vei utenom, bokføringspliktige som har bokføringen tilgjengelig elektronisk skal kunne utlevere regnskapsdata på SAF-T-format til Skatteetaten på forespørsel.

Tre viktige forutsetninger

Tre viktige forutsetninger for at SAF-T-datadrevne revisjonsaktiviteter skal gi effektivitets- og kvalitetsgevinster, er at SAF-T Regnskap-filer har 1) riktige data, er 2) konsistent strukturert, og 3) har lav marginalkostnad.

1. **Riktige data** betyr at SAF-T-filen inneholder alle relevante data fra regnskapsystemene,² og gir revisor samme informasjon (eller bedre) som fra tradisjonelle hovedboksut-

trekk. Tradisjonelt har det vært mulig å omgå feil i grunndata og manglende fleksibilitet i bokføringssystemene ved å gjøre manuelle justeringer i etterkant i forbindelse med oversendelse av regnskapsdata. SAF-T-regnskapsfiler skal reflektere regnskapsdataene i bokføringssystemene, inklusive eventuelle feil og mangler, og manuelle justeringer utenfor bokføringssystemene må dokumenteres og forklares utenfor SAF-T. Effektivisering av datafangst for revisjonsformål er i seg selv et argument for å gjennomføre de forbedringene i systemer og datakvalitet som er nødvendige for å fjerne behovet for manuelle justeringer.

2. **Konsistent strukturert** betyr at SAF-T-standarden forstås likt mellom foretak og mellom systemleverandører, slik at det er konsistens i hvordan de ulike dataene kan anvendes i revisjonshandlinger – eksempelvis har vi sett forskjellige tolkninger av hvordan ulike datafelter i SAF-T-standarden benyttes i forbindelse med periodisering av transaksjoner. Dersom revisor må bruke tid på manuell gjennomgang av SAF-T-filer for å forstå og harmonisere tolkning av standarden, forsvinner mye av effektiviseringsgevinsten.

3. **Lav marginalkostnad** betyr at det ikke medfører store ekstrakostnader for foretak å produsere og distribuere SAF-T-filer utover det en som minimum er pålagt fra bokføringsloven (når Skatteetaten ber om det i forbindelse med en eventuell kontroll). Marginalkostnaden for pro-

¹ Vi forutsetter en overordnet kjennskap til SAF-T Regnskap i denne artikkelen. Se f.eks. «SAF-T er grunnsteinen i fremtidens bokføring» i Revisjon og Regnskap #8 2019 for en generell introduksjon til SAF-T.

² SAF-T skiller mellom obligatoriske («mandatory») og valgfrie («optional») data. Obligatoriske data skal alltid være med, og uten disse vil den tekniske valideringen av en SAF-T-regnskapsfil feile. Valgfrie data skal være med dersom de er tilgjengelige i systemdatabasene, men det er ikke påkrevd å skaffe til veie valgfrie data som ikke allerede er registrert i systemene.

SAF-T Regnskap kan bidra til å berede grunnen for «sanntidsrevisjon», der revisor har løpende tilgang til revisjonskunders data og kan følge med på bokføringen og gi tilbakemeldinger kontinuerlig gjennom året.

duksjon av SAF-T-filer henger sammen med løsningen som er valgt: Bygging av SAF-T-filer helt eller delvis manuelt ved behov, basert på tradisjonelle systemuttrekk, har lav initiell investeringskostnad, men høy marginalkostnad pr. SAF-T-fil. På den andre siden vil fullautomatiserte SAF-T-uttrekk direkte fra bokføringssystemene gi lav marginalkostnad, men ofte kreve investeringer i systemoppdateringer, skreddersøm, og forbedring av grunddata. Det kan være gode argumenter for å benytte en manuell tilnærming til SAF-T Regnskap i en overgangsperiode. Et eksempel er foretak som trenger en midlertidig løsning i påvente av oppgradert/nytt regnskapssystem med innebygget SAF-T-støtte. Inntil de fleste foretak har en permanent SAF-T-løsning på plass, kan imidlertid gevinsten ved SAF-T-datadrevet revisjon fort bli spist opp av marginalkostnadene for produksjon av SAF-T-filene.

Først når de fleste foretaks SAF-T-filer har riktige data som er konsistent strukturert kan revisor trygt bruke SAF-T Regnskap som primærdatakilde i revisjonshandlinger, og først når marginalkostnaden for produksjon av SAF-T-filer er lav, vil det være kostnadsbesparende å bruke SAF-T-filer i revisjon i stedet for tradisjonelt bearbejdede hovedbøker. I de følgende

anvendelses-eksemplene legger vi til grunn at etterlevelse av SAF-T Regnskap er modnet og at disse forutsetningene er på plass.

SAF-T Regnskap forenkler datafangst for revisjonsformål

Revisor mottar som regel regnskapsdata i form av en eller flere filer som kunden har hentet ut fra sine systemer. Dette er gjerne filer som inneholder betydelige mengder relevant informasjon som kun i varierende grad er strukturert og standardisert. Det kan være alt fra tabellariske regneark-filer, til ustrukturerte PDF-er. Revisoren som mottar disse filene, må da bearbejde og strukturere disse dataene slik at de blir mulig å bruke på en fornuftig måte. Dette er ofte omfattende og tidkrevende arbeid som tar mye av revisorens kapasitet. Både revisor og kunde er tjent med forenkling og standardisering av datafangst-prosessen: Revisor kan bruke mindre tid på bearbejding av data og mer tid på revisjonshandlinger. Revisjonskunden kan redusere egen og revisors bruk av tid på å hente ut og sammenstille regnskapsdata.

Hvilke data trenger revisor fra kunde?

Første steg i datafangst-prosessen er selve forespørselen om hvilke data revisor trenger fra kunde. Her kan det oppstå uklare om hvordan forespørselen skal tolkes, om nøyaktig hvilke

regnskapsdata revisor ber om, og hva som er «bra nok» detaljnivå og datakvalitet for formålet. Dette kan skape frustrasjon både hos kunde og revisor, samt betydelige forsinkelser da det kan være tidkrevende å avdekke mangler og få gjennomført nye datauttrekk. SAF-T Regnskap kan forenkle kommunikasjonen mellom kunde og revisor ved å fungere som en felles referanse: Dataforespørsler knyttet direkte opp mot SAF-T Regnskap gir mindre rom for misforståelser.

Standardisering og strukturering av data

Når revisor mottar kundens regnskapsdata, er neste steg å standardisere og strukturere mottatte data så de passer inn i datamodellen som brukes av revisors systemer. Dersom regnskapsdataene overleveres i SAF-T-filformat, vil dataene ha samme grunnstruktur uansett hvordan kundens systemlandskap ser ut. Vi forventer å se både hyllevare og internt utviklede løsninger for bearbejding av SAF-T-filer, og for mange bransjer og foretak vil prosessflyten fra mottatte SAF-T-filer til regnskapsdata som er ferdig bearbejdet og klare for revisjonshandlinger kunne hel-automatiseres. Dermed kan revisor komme raskere i gang med sine revisjonshandlinger og gjennomføre revisjonen mer effektivt.

SAF-T Regnskaps potensielle forenkling av datafangst for revisjonsformål er dermed tosidig: Det blir enklere å kommunisere akkurat hvilke typer data som revisor trenger for å gjennomføre revisjonen, og etterlevelse av bokføringslovens SAF-T-krav innebærer at foretak kan tilgjengeliggjøre regnskapsdata på et standardisert format som gjør det enklere for revisor å bearbejde og ta i bruk dataene i revisjonshandlinger.

Standardisering gjør det enklere å bygge automatiske kontroller

Når det blir enklere og mindre ressurskrevende å få kunders regnskapsdata inn i en standardisert datamodell, er det flere datadrevne revisjonsaktiviteter som får positiv kost-nytte-kalkyle. Et eksempel på dette er automatisk kon-

troll av kunderskontro og leverandørreskontro.

I regnskapsdataene revisor mottar fra revisjonskunden i dag er det varierende hvor lett det er å identifisere en kobling mellom hovedbok og en reskontro. For å kontrollere at et reskontro-uttrekk er korrekt, avstemmes dette på totalnivå, men å identifisere en direkte kobling mellom den enkelte transaksjon i reskontro med hovedboken kan være umulig uten direkte tilgang til bokføringssystemet. Dette gjør at i utgangspunktet enkle revisjonshandlinger kan bli svært tidkrevende dersom revisjonskunden må finne frem den enkelte transaksjon i bokføringssystemet for å få tilstrekkelig revisjonsbevis for en transaksjon. Dette er typisk tilfellet når revisor skal kontrollere innbetalinger i bank på et utvalg salgstransaksjoner.

Systemtilgang ikke lenger nødvendig

I SAF-T Regnskap er hovedboktransaksjonene koblet direkte mot «CustomerID» eller «SupplierID», som en finner igjen i reskontro-delene av SAF-T-filen for hhv. kunder og leverandører. Dermed er det ikke lenger nødvendig med systemtilgang for å kontrollere reskontro mot hovedbok på transaksjonsnivå. Dette åpner for at revisor kan supplere dagens detaljtesting av tilfeldige utvalg med overordnede automatiske kontroller av *alle* transaksjoner.

Forenkling av tredjeparts-bekreftelser

Standardiserte regnskapsdata åpner også for forenkling av tredjeparts-bekreftelser. På samme måte som for hovedbokreskontro-kontroller, kan revisor bygge automatiserte kontroller med data fra andre relevante kilder, som automatiserte kredittvurderinger på kundene i en kunderskontro for å vurdere risiko for tap, og kontroll av bokførte betalinger mot standard bankfiler.

Det er signalisert at SAF-T Regnskap i fremtiden vil utvides til å dekke flere områder, som detaljerte fakturaopplysninger, anleggsmidler, og varelager. Også her vil det være stort potensiale for å gjennomføre automatiske kontroller av hele populasjoner, som supplement til detaljert testing av utvalg.

Standardisering gir mer treffsikre testing

Revisjon som gjennomføres i dag, er i stor grad utvalgsbasert. Revisorene bruker kun i varierende grad analyser, og hvis de benytter analyser, er dette ofte i tillegg til den utvalgsbaserte testingen. Utvalgsbasert revisjonstilnærming krever at utvalget er tatt tilfeldig i en populasjon, det vil si at alle deler av populasjonen har lik sannsynlighet for å bli inkludert i utvalget. Utvalgene plukkes manuelt eller automatisk fra hele populasjonen. Ved kontroll av for eksempel salgsinntekter er det dermed relativt tilfeldig om de transaksjonene som faktisk er feil blir inkludert i et utvalg.

Automatiske analyser

Med standardiserte regnskapsdata kan revisor gjennomføre automatiske analyser som estimerer risiko for feil for hver enkelt transaksjon i populasjonen. Slike risikoestimerer kan gjøres med alt fra enkle ekspertregler til komplekse prediksjonsmodeller bygget med maskinlæringsalgoritmer, fellesnevneren er at de krever strengt strukturerte regnskapsdata. Når SAF-T Regnskap gjør det enklere å klargjøre revisjonskundens regnskapsdata for analyser, kan revisor i større grad ta i bruk dataanalyser i utvalgsprosesser, og prioritere transaksjoner med høyere estimert risiko.

Reduserer antall detaljtester

Treffsikre utvalgsanalyser gjør det mulig å redusere antallet detaljtester uten at det går på bekostning av kvaliteten i revisjonen. Men selv om datagrunnlaget er standardisert, kan det fortsatt være store forskjeller på hvordan bokføringen er hos den enkelte kunde, og hva slags utslag dette gir på analysene. Ved bruk av utvalgsanalyser som grunnlag for videre revisjonshandlinger er det viktig at revisor kjenner metodikken som ligger til grunn for risikoestimatene, og ikke stoler blindt på analyseresultatene, men supplerer disse med egne erfaringsbaserte risikovurderinger for den enkelte revisjonskunden. I tillegg bør alltid en andel av testene gjøres på rent tilfeldig utvalg – sammenligning av feilrate i

risikobaserte utvalg mot tilfeldige utvalg gir nyttig informasjon om hvor treffsikre utvalgsanalysene er.

SAF-T Regnskap er et steg på veien mot sanntidsrevisjon

SAF-T Regnskap kan også bidra til å berede grunnen for «sanntidsrevisjon», der revisor har løpende tilgang til revisjonskundens data og kan monitorere bokføringen og gi tilbakemeldinger kontinuerlig gjennom året. Når marginalkostnaden for produksjon av SAF-T-uttrekk er tilstrekkelig lav, kan integrasjoner settes opp for regelmessige automatiske SAF-T-filoverføringer til revisor. Enkelte systemleverandører har også begynt å støtte standardiserte programmeringsgrensesnitt («API»-er, fra engelsk Application Programming Interface) som gjør det enklere å bygge integrasjoner som lar autentiserte aktører (f.eks. revisor, etter avtale med revisjonskunden) hente regnskapsdata direkte fra bokføringssystemene. Fra et datateknisk perspektiv er datafangst gjennom API-er langt å foretrekke fremfor utveksling av filer, og på lengre sikt kan vi håpe på at SAF-T Regnskapstandarden vil utvides til også å omfatte standardisering av API-er for datafangst direkte fra bokføringssystemer.

Revisjonsdata kan gjenbrukes i andre verdiskapende analyser

Et ordtak innen avansert analyse er at når data er ferdig innhentet, bearbeidet, og strukturert, er det meste av jobben gjort. Regnskapsdata er intet unntak, og de strukturerte dataene revisor samler inn for å gjennomføre revisjonshandlinger kan – og bør – også benyttes til andre relevante verdiskapende analyser. Revisor kan gjenbruke sine investeringer i dataplattform, analyseverktøy og -kompetanse ved å supplere revisjonshandlingene med øvrige standardiserte analyser for forskjellige bransjer og verdikjeder, og finne mønstre og sammenhenger som revisjonskunden ikke nødvendigvis har mulighet til å se selv (med mindre kunden selv også har investert tungt i dataanalyse). Eksempelvis kan standardiserte analyser av transaksjonsflyten

avdekke ineffektivitet i bokføringen, som gir grobunn for fruktbar dialog mellom revisor og revisjonskunde.

Standardiserte data betyr ikke standardiserte revisjonskunder

Revisors oppgave er å bidra til tillit til den finansielle informasjonen som revisjonsklienten offentliggjør, og i alt snakk om automatisering og analyse er det viktig å huske at det fortsatt er dette som er hovedoppgaven til revisor.

Forsvarlig bruk av SAF-T-filer i revisjon fordrer at implementeringen av SAF-T Regnskap når et modent nivå; at revisor forstår dataenes, verktøyenes, og analysenes begrensninger; og at bruken av disse tilpasses den enkelte revisjonskundes egenart og behov.

Brukt riktig vil standardiserte SAF-T-regnskapsdata åpne for effektiv revisjonsdatafangst, automatiserte kontroller, treffsikre risikobaserte utvalg, kon-

tinuerlig monitorering av bokføringen, og tilbakemeldinger som gir verdi også utover revisjonsbekreftelsen i seg selv. For de ansatte hos revisjonskunden blir det enklere å tilgjengeliggjøre regnskapsdata ved oppstart av revisjonen, og ledelsen og styret får sikret at revisor får all tilgjengelig informasjon slik den fremgår i bokføringssystemene, slik at revisjonen kan gjennomføres med høy kvalitet på en effektiv måte.

Virkemidler for en sirkulær økonomi i Norge

Seks prioriterte virkemiddelområder kan sammen bidra til å bygge ned de mest kritiske og tverrsektorielle barrierene for en sirkulær økonomi i Norge. De kan derfor utløse et stort potensial for økt sirkularitet på tvers av nær sagt alle bransjer og næringer – og på tvers av landegrensene.

Regjeringen har som mål at «Norge skal være et foregangsland i utviklingen av en grønn, sirkulær økonomi som utnytter ressursene bedre»,¹ og skal utarbeide en nasjonal strategi for sirkulær økonomi. Strategi for sirkulær økonomi er ventet våren 2021. På oppdrag fra Klima- og miljødepartementet har Deloitte hatt i oppgave å

MSc i industriell økologi
Caroline Persson Hager
 Manager og tjenesteleder for bærekraftstjenester i Risk Advisory, Deloitte
Hun er medforfatter av nasjonalt kunnskapsgrunnlag for sirkulær økonomi.

Mastergrad i statsvitenskap
Helga Rognstad
 Seniorkonsulent i Risk Advisory, Deloitte
Hun er medforfatter av nasjonalt kunnskapsgrunnlag for sirkulær økonomi

identifisere næringer og samarbeid mellom næringer med størst potensial for sirkulær økonomi i Norge, i tillegg til barrierer og mulige virkemidler. 3. september 2020 ble kunnskapsgrunnlaget overlevert til Klima- og miljøminister, Sveinung Rotevatn.

I kunnskapsgrunnlaget trekker vi frem seks prioriterte virkemiddelområder. Vi foreslår disse områdene fordi de sammen kan bidra til å bygge ned de mest kritiske og tverrsektorielle barrierene for en sirkulær økonomi i Norge.

Dermed kan de utløse et stort potensial for økt sirkularitet på tvers av nær sagt alle bransjer og næringer – og på tvers av landegrensene.

De seks områdene er å etablere mål og indikatorer, og å skape markeder for sirkulære råvarer og produkter. Flere og bedre produsentansvarsordninger må også på plass sammen med tydeligere ansvar og krav for avfallshåndtering. Ikke minst må det til et løft innen både digitalisering, databruk og kunnskap for en sirkulær økonomi.

¹ Granavoldenplattformen.